

**การบริหารตนตามหลักพุทธธรรมสำหรับนักธุรกิจ**  
**Self-Management According to Dharmic Principles**  
**for Business Persons**

ชิสา กันยาวิริยะ

Chisa Ganyaviriya

สิรินทร์ กันยาวิริยะ

Sirin Ganyaviriya

เมธา หริมเทพาธิป

Metha Harimtepathip

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: chicsar@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 25 ธันวาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 30 ธันวาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 30 ธันวาคม 2565

**บทคัดย่อ**

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์การบริหารงานตามหลักพุทธธรรมสำหรับนักธุรกิจ วิธีการศึกษาเป็นแบบเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า การบริหารตนตามหลักพุทธธรรมสำหรับนักธุรกิจ คือ การนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตน ได้แก่ ขรรวาสธรรม 4 ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 ปาปณิกธรรม 3 และสัปปุริสธรรม 7 มาพัฒนาตนให้มีภาวะผู้นำ มีจริยธรรมและคุณธรรม โดยใช้การทำงานเป็นเครื่องมือ ส่วนหลักธรรมเป็นตัวขับเคลื่อน หลักการบริหารตนในพระสูตรต้นตอปิฎกนั้นเน้นการสร้างเหตุอันนำมาซึ่งโภคทรัพย์ทั้งภายในและภายนอก คือ การมีจิตที่เป็นกุศล มีพลังปัญญา ความเมตตา และความเพียร สามารถสร้างเครือข่ายคนที่เป็นกัลยาณมิตรร่วมกัน และพัฒนาตนไปพร้อมๆ กัน ทำให้เกิดกัลยาณมิตรที่น่าเชื่อถือในวงการธุรกิจ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งทางโลกและทางธรรม

**คำสำคัญ:** การบริหารตน, หลักพุทธธรรม, นักธุรกิจ

**ABSTRACT**

The purpose of this article is to synthesize self-management according to dharmic principles for business persons. The methodology was based on the qualitative research by studying and

compiling all information from documents and research papers relating to work management according to the dharmic principles. The result indicated that self-management according to dharmic principles for business persons was to apply some dharmic principles relating to self-management; namely, Gharavasa-dhamma 4, Ditthadhammikattasamvattanik-dhamma 4, Papanikkadhamma 3, and Sappurisadhamma 7 to have leadership, morality, and ethics by using the work as the tool, and using Dhamma to drive the work. Self-management in Suttantapitaka focuses on creating the factors leading to the inner and outer wealth, that is, having the meritorious mind, power of wisdom, kindness, and diligence, creating a network of good friends, and developing oneself together in order to have good and reliable friends in the business regime, and to have a better quality of life in both mundane and dhamma life.

**Key words:** Self-management, Dharmic Principles, Business Persons

## 1. บทนำ

ธุรกิจเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือการจำหน่ายสินค้าหรือบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในสังคม โดยหวังผลตอบแทนกลับมาเป็นกำไร เป้าหมายของธุรกิจ คือ การทำกำไรสูงสุด (Maximize Profit) ซึ่งกำไรเกิดจากส่วนต่างระหว่างรายได้กับค่าใช้จ่าย ส่วนการบริหารหรือการจัดการธุรกิจ หมายถึง กระบวนการในการวางแผน การจัดองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยการ และควบคุมทรัพยากร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการประกอบธุรกิจ การบริหารธุรกิจจำเป็นต้องมีพื้นฐานของการบริหารจัดการ เพื่อให้การดำเนินธุรกิจนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์และมีการบริหารงานที่เป็นระบบ มีกระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์การจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลหรือทรัพยากรอื่นๆ หรือเป็นกระบวนการออกแบบรักษาสภาพแวดล้อมที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การทำธุรกิจในยุคสมัยใหม่นั้น แต่ละองค์กรจะอยู่ในฐานะของคู่แข่งทางธุรกิจ เมื่อเป็นเช่นนี้ การดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดขององค์กรจึงมีความเข้มข้นสูงขึ้น การที่ใครก็ตามเข้ามาทำดีกับองค์กรธุรกิจของเราหรือต้องการช่วยเหลือเรา นั่นก็เพราะเขาเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากเราไม่มากนักน้อย ดังที่ เบนธัม (Bentham) กล่าวว่า “อย่านึกว่าใคร เขาจะกระตือรือร้นช่วยท่าน นอกจากการช่วยนั้นจะเป็นประโยชน์แก่เขา คือ เขามองเห็นประโยชน์ที่เขาจะได้รับอย่างแจ่มแจ้งแล้ว มนุษย์ไม่เคยจะคิดช่วยเหลือใครเปล่าๆ ธรรมชาติของมนุษย์ถูกสร้างขึ้นด้วยวัตถุดิบปัจจุบันนี้เอง เขาจะช่วยท่านก็ต่อเมื่อเขาแน่ใจว่า เป็นการช่วยเหลือตัวเขาเองด้วยเท่านั้น” (Kapila Vatsyayan, 1986)

พุทธศาสนาเถรวาทมีหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารตนอยู่มากมาย หลักคำสอนในการบริหารตนที่สำคัญ ได้แก่ ขรवासธรรม 4 ทัณฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม 4 ปาปณิกธรรม 3 และสัปปุริสธรรม 7

หลักธรรมดังกล่าวนี้เป็นหลักธรรมที่ผู้วิจัยต้องการนำมาศึกษาวิเคราะห์เพื่ออธิบายให้เกิดความเข้าใจต่อผู้ที่ต้องการนำหลักธรรมมาบริหารตนเพื่อสร้างเหตุแห่งความสำเร็จทางธุรกิจ เพราะเป็นแนวทางการบูรณาการหรือการประยุกต์ใช้ที่มีธรรมชาติแตกต่างจากแนวคิดทฤษฎีทั่วไป โดยเฉพาะทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ

การบริหารตน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของภาวะผู้นำ จริยธรรมและคุณธรรมของนักบริหาร เพื่อที่จะได้น้อมนำแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมนี้มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารธุรกิจ และพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองควบคู่กันไป

## 2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสังเคราะห์การบริหารตนตามหลักพุทธธรรมสำหรับนักธุรกิจ

## 3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งแบ่งเอกสารเป็นเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้ คือ 1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ตัวบทที่พบได้ในพระสูตรต้นตอปิฎก ส่วนข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจโดยทั่วไป ซึ่งเน้นการบริหารตนเป็นสำคัญ รวมทั้งศึกษาถึงหลักธรรมที่พบได้ในพระสูตรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารตน 2) เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้ครบถ้วนแล้วก็ได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ตามหลักปรัชญา เปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารตน 3) นำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์มาสังเคราะห์ใหม่โน้ตทัศน์ของการบริหารธุรกิจตามหลักธรรมที่พบได้ในพระสูตร เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักพุทธปรัชญา 4) นำข้อมูลที่ได้สังเคราะห์เพื่อนำไปสรุปผล อภิปรายผล และเสนอแนะในบทสุดท้าย

## 4. สรุปผลการวิจัย

### 1. ผลการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารตน พบว่า มีแนวคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

#### 1) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ประกอบด้วย

1.1) ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถของผู้นำในการทำให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามได้อย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร สิ่งสำคัญที่ผู้บริหารจำเป็นต้องทำหน้าที่ประการแรก คือ การวางแผน (Planning) ประการที่สอง คือ การจัดองค์กร (Organization) และประการที่สาม คือ การชี้นำ (Leading)

1.2) การจูงใจ (Motivation) การจูงใจ หมายถึง การชักจูงให้บุคคลอื่นแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้

2) ทฤษฎีภาวะผู้นำ (Leadership Theories) สามารถสรุปรวมและจัดแบ่งทฤษฎีว่าด้วยภาวะผู้นำออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ทฤษฎีว่าด้วยคุณลักษณะเฉพาะของผู้นำ ทฤษฎีว่าด้วยพฤติกรรมและทฤษฎีว่าด้วยผู้นำตามสถานการณ์

3) จริยธรรมและคุณธรรมของนักบริหาร ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมบุคลากร องค์กรควรให้การสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมคุณธรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีพฤติกรรมตามแนวนโยบาย

ค่านิยมร่วมขององค์กร โดยโครงการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในองค์กรมีรูปแบบต่างๆ ได้แก่

- 3.1) การกำหนดให้มีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ (a code of ethics)
- 3.2) การกำหนดให้มีคณะกรรมการด้านจริยธรรม (ethics committee)
- 3.3) การฝึกอบรมด้านจริยธรรม (ethics training)
- 3.4) การดำเนินการโทรศัพท์สายด่วน (Hotline)
- 3.5) นโยบายมุ่งเน้นด้านจริยธรรม (policies)
- 3.6) นโยบายการสืบสวนข้อเท็จจริง (policies on investigating)
- 3.7) นโยบายส่งเสริมคุณงามความดี
- 3.8) การคัดเลือกพนักงานใหม่ที่ต้องตรวจสอบภูมิหลังด้านจริยธรรม

**2. ผลการศึกษาหลักธรรมเกี่ยวกับการบริหารตน** พบว่า ในพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานธุรกิจมากมาย สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ได้เลือกเฉพาะหลักธรรมที่พบได้ในพระสูตรที่สอดคล้องต่อการวิจัยเป็นสำคัญ ได้แก่ ขรवासธรรม ทิฐุธัมมิกัตถสังวัตตนิกัณฐม ปาปณิกธรรม และสัปปริสธรรม หลักธรรมทั้ง 4 หมวดนี้เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญสำหรับการฝึกฝนขัดเกลาตนเองจากภายในสู่ภายนอก

**3. ผลการสังเคราะห์การบริหารตนตามหลักพุทธธรรมสำหรับนักธุรกิจ** พบว่า การสังเคราะห์หลักธรรมเกี่ยวกับการบริหารตน ได้แก่ ขรवासธรรม ทิฐุธัมมิกัตถสังวัตตนิกัณฐม ปาปณิกธรรม และสัปปริสธรรม มีความสำคัญสำหรับการฝึกฝนขัดเกลาตนเองจากภายในสู่ภายนอก คือมุ่งขัดเกลาจิตใจ อุบาสย จริต ความเชื่อให้เป็นไปโดยธรรม มีธรรมเป็นที่ตั้ง มีธรรมเป็นเป้าหมาย อันจะส่งผลให้บุคลิกภาพภายนอกเป็นผู้นำที่ทันสมัย เป็นผู้นำที่สร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธา ความไว้วางใจหรือความน่าเชื่อถือให้ปรากฏแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในงานธุรกิจ ส่วนผู้ตามที่พัฒนาตนก็จะกลายเป็นผู้ที่สามารถไว้วางใจได้ ทำให้ผู้นำและเพื่อนร่วมงานให้การยอมรับ เป็นบุคคลในองค์กร และสามารถสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยงานได้อย่างดีเยี่ยมและสามารถทำงานได้อย่างมีความสุข

## 5. อภิปรายผล

**1. ผลการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารตน** อภิปรายผลได้ว่า สอดคล้องกับแนวคิดของจินตนา บุญบงการ (2559) สรุปไว้ว่า จริยธรรม (Ethics) หมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษา ส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้ การสร้างและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมทางธุรกิจในองค์กร โดยเฉพาะการบริหารของผู้นำที่ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร การกำหนดวิสัยทัศน์ ค่านิยมร่วม จรรยาบรรณทางวิชาชีพ เพื่อการพัฒนาให้เป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืนนั้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ สาคร สุขศรีวงศ์ (2559) กล่าวว่า ผู้บริหารเมื่อได้รับมอบหมายหน้าที่ทางการบริหารในองค์กรแล้ว สิ่งสำคัญที่ผู้บริหารจำเป็นต้องทำหน้าที่ประการแรก คือ การวางแผน (Planning) เพื่อให้องค์กรทราบถึงเป้าหมาย ทิศทาง ตลอดจนวิธีการใน

การดำเนินงานเพื่อให้ไปถึงเป้าหมายที่กำหนด ประการที่ 2 คือ การจัดองค์กร (Organization) ซึ่งครอบคลุม การออกแบบโครงสร้างองค์กร การกำหนดภาระหน้าที่และความรับผิดชอบสำหรับสมาชิกขององค์กรในแต่ละ ตำแหน่งงาน การมอบหมายอำนาจหน้าที่ ตลอดจนกำหนดวิธีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กร และประการที่ 3 คือ การชี้นำ (Leading) และสอดคล้องกับแนวคิดของ สุธรรม รัตนโชติ (2560) สรุปไว้ว่า จริยธรรม คือ ชุดของมาตรฐานทางคุณธรรมที่จะนำไปพิจารณาว่าการกระทำของบุคคล “ดี” หรือ “ถูกต้อง” นักปรัชญาที่สนใจคุณธรรมคนแรก คือ Plato ซึ่งแบ่งคุณธรรมออกเป็น 4 ประการ คือ ปัญญาหรือ ปรีชาญาณ (Wisdom) ความกล้าหาญ (Courage) การรู้จักประมาณหรือเดินสายกลาง (Temperance) และ ความยุติธรรม (Justice) จริยธรรมของบุคคลจะถูกกำหนดโดยศาสนา หรือนโยบายในการบริหารประเทศของรัฐบาล

**2. ผลการศึกษาหลักธรรมเกี่ยวกับการบริหารตน** อภิปรายผลได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดในพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สัตตนิบาต (ส.ส. 15/845/258) กล่าวถึง ขรവാสาธรรม 4 ประการ คือ 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ ต่อกัน 2) ทมะ ความรู้จักข่มจิตใจของตน 3) ขันติ ความอดทน และ 4) จาคะ การสละให้ปันสิ่งของๆ ตนแก่คนที่ ควรให้ และสอดคล้องกับแนวคิดในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต (อ.อ.อ. 23/144/269) ได้กล่าวถึง ญาณธรรมมีกตสังวัตตนิคธรรม ได้แก่ อุภูฐานสัมปทา ขยันหมั่นเพียรแสวงหาทรัพย์ อารักขสัมปทา รู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้ กัลยาณมิตรตทา การคบเพื่อนที่ดีงามเป็นมิตร สมชีวิตา เลี้ยงชีพด้วยความเหมาะสม และสอดคล้องกับแนวคิดในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต (อ.ต.ก. 20/459/146) ได้อธิบายถึง ปาปนิคธรรม 3 ประการ อันเป็นธรรมสำคัญของผู้ที่ทำธุรกิจการค้า ได้แก่ มีตาดี 1 มีธุรกิจดี 1 และเพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย 1 ย่อมเป็นผู้มีความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ พ่อค้าผู้มีตาดี (จักขุมา) คือ ผู้มีตาไว กว้างไกล รู้จักสินค้า ดูสินค้าเป็น สามารถจำแนกต้นทุน-กำไร ของสินค้าต่างๆ ได้เป็นอย่างดี รวมทั้ง สามารถพยากรณ์ต้นทุน-กำไรของสินค้าต่างๆ ได้อย่างแม่นยำว่า สินค้าชนิดนี้ควรจะซื้อมาในราคาเท่าใดและ ขายราคาเท่าใด

พ่อค้าผู้มีธุรกิจดี (วิญญู) คือ เป็นผู้จัดเจนในธุรกิจ มีความชำนาญในการค้า เข้าใจในการซื้อสินค้า เข้าใจในการจำหน่ายจ่ายแจก มีความรอบรู้กลไกและความเคลื่อนไหวของตลาดมีความสามารถในการจัดซื้อ สินค้ามาจัดจำหน่าย รู้กำลังการซื้อและความต้องการของลูกค้า รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า รู้กาลเทศะ รู้เทศกาล รู้ทำเลหรือสถานที่ในการทำหน้าที่กระจายสินค้า มีความขยันขันแข็งไม่ทอดธุระในการแสวงหาสินค้าตามความต้องการของตลาด

พ่อค้าผู้เพียบพร้อมด้วยที่พักอาศัย (นิสยสัมปันโน) คือ เป็นผู้พร้อมด้วยแหล่งเงินทุนเป็นที่อาศัยมี แหล่งทุนสนับสนุนอย่างเพียงพอ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักทำตนให้เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือ มีความไว้วางใจ ของแหล่งทุนต่างๆ มีความสามารถติดต่อหาเงินมาลงทุนและดำเนินกิจการไปได้ด้วยดี ซึ่งการที่จะสร้างให้ แหล่งทุนนิยมและเชื่อถือได้นั้น ได้มีกล่าวไว้ในกฎทนต์สูตร (ที.ส. 9/206/174-175) ว่า พรหมณ์บุโรหิตแนะนำให้ปราบโจรผู้ร้ายก่อน แต่ไม่ใช่ด้วยวิธีฆ่าหรือจองจำ เพราะพวกที่เหลือ จากถูกฆ่าก็จะเบียดเบียนชนบทใน ภายหลัง (ตัวตายตัวแทน) โดยที่แท้ควรถอนรากโจรผู้ร้าย (วิธีการจัดการทางเศรษฐกิจให้ดี) คือ แจกพืชแก่กสิกร ในชนบทที่อุตสาหกรรมประกอบอาชีพ ให้ทุนแก่พ่อค้าที่อุตสาหกรรมในการค้า ให้อาหารและค่าจ้างแก่ข้าราชการ (ให้ทุกคน มีอาชีพมีรายได้) พระราชทานทรัพย์ก็จะเพิ่มพูนความเป็นอยู่ของชนบท ก็จะไม่มีความเดือดร้อนแก่แผ่นดิน

**3. ผลการสังเคราะห์การบริหารตนตามหลักพุทธธรรมสำหรับนักธุรกิจ** อภิปรายผลได้ว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริินทร์ กันยารวิริยะและคณะ (2563) ที่กล่าวว่า ในทางพุทธปรัชญาเถรวาทมีหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่มากมาย ทั้งในส่วนการบริหารตน การบริหารคน และการบริหารงาน หลักคำสอนในการบริหารตนที่สำคัญ ได้แก่ ขรवासธรรม 4 ทิฏฐธัมมิกัตถสังคหนิทกัณณ 4 ปาปณิกธรรม 3 และสัปปริสธรรม 7 หลักคำสอนในการบริหารคนที่สำคัญ ได้แก่ พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 สัปปริสสถาน 8 และ อคติ 4 ส่วนหลักคำสอนในการบริหารงาน ได้แก่ อิทธิบาท 4 กุลจิรัฏฐิติธรรม 4 โภควิภาค 4 และ อปรินิยธรรม 7 และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสถิตบุญวัฒน์ (ชาญ ธิรบุญญ) (2559) ที่เสนอ Buddhist Smart Model อันเป็นการบูรณาการร่วมกัน ระหว่างกิจกรรมทางการบริหารการศึกษาหลักพุทธธรรม ดังนี้ 1) S = Staff + พรหมวิหารในการบริหารบุคลากรนั้นทั้งผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชา ควรตั้งอยู่ในธรรมหรือพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ต่างคน ต่างตั้งจิตปรารถนาดีต่อกัน 2) M = Money + ธรรมาภิบาลในการบริหารการเงินและงบประมาณ ควรใช้หลักธรรมาภิบาล ถึงแม้ว่าหลักการดังกล่าวจะไม่ใช่ว่าหลักการในพระพุทธศาสนาโดยตรง แต่โดยนัย พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลมากมาย เช่น หลักทศพิธราชธรรม เป็นต้น 3) A = Academic + อิทธิบาทในการบริหารงานวิชาการจำเป็นต้องใช้หลักอิทธิบาท 4 เพราะเป็นสิ่งที่ต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนา ดังนั้น ผู้บริหารควรมีการทำงานอย่างต่อเนื่องโดยใช้หลักอิทธิบาทพิจารณาไตร่ตรองในการทำงาน 4) R = Relationship + สังคหวัตถุในการต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก ผู้บริหารควรใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพราะเป็นหลักการผูกมิตรและยึดใจคนที่เกี่ยวข้องไว้ได้ จะทำให้การบริหารงานในโรงเรียนประสบความสำเร็จได้เครือข่ายความร่วมมือต่างๆ 5) T = Talent + ไตรสิกขาในการพัฒนาทางด้านวิชาการจำเป็นต้องนำหลัก ไตรสิกขามานำบูรณาการในทุกขั้นตอนการเรียนการสอนและการทำงานเพราะเป็นหลักการพัฒนาที่สำคัญในพระพุทธศาสนา

## 6. ข้อเสนอแนะ

ในสังคมปัจจุบันมีความตระหนักถึงคุณธรรมและจริยธรรม (Merit System) ในการบริหารจัดการองค์กรเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงควรมีการเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้งาน และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน

### ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้งาน

โดยการนำเอาหลักการบริหารตน มาทำเป็นโครงสร้างในประเด็นดังต่อไปนี้

1. เพื่อพัฒนาบุคลากรในองค์กรธุรกิจให้มีความรักความปรารถนาดีต่อกันเป็นที่ตั้ง มีจริยธรรม ความรับผิดชอบในองค์กร มีการส่งเสริมเกื้อกูลด้วยความจริงใจและใส่ใจ มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรธุรกิจเกิดการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะประสบการณ์ ตำแหน่ง วิทยฐานะ การศึกษา เงินเดือนสวัสดิการ ประกันสังคม และการได้รับความคุ้มครองสิทธิและประโยชน์โดยทั่วกัน ผลักดันบุคคลและองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านพุทธศาสนามีความรู้คู่คุณธรรม ดำรงตนเที่ยงตรงอยู่ในธรรม ไม่เอนเอียงไปตามอคติ

2) เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการบริหารงานบุคคลโดยธรรม ผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ ควรนำเอาหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาตนไปใช้ในเชิงนโยบาย โดยประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน ผลักดันให้เกิดการ

นำมาใช้ด้วยการอบรมในเชิงปฏิบัติ โดยเชิญวิทยากรกระบวนการที่สามารถย่อยหลักธรรมเพื่อการพัฒนาตนมาใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งโดยส่วนตัวและการบริหารงานบุคคลได้ มีการจัดเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในทุกๆ เดือนอย่างพร้อมเพรียง สร้างแรงจูงใจด้วยการให้การยอมรับ การให้รางวัลหรือสิทธิพิเศษแก่ผู้ที่ให้ความร่วมมือ และกำหนดเป็นตัวชี้วัดด้านคุณธรรมจริยธรรมในการประเมินบุคลากรในทุกๆ ปี สิ่งสำคัญ คือ ผู้นำองค์กร เช่น ประธานบริษัท ผู้จัดการ หรือ CEO ตลอดถึงหัวหน้าแผนกต่างๆ เป็นต้น จะต้องปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างเพื่อสร้างขวัญกำลังใจและช่วยสร้างแรงจูงใจ แรงกระเพื่อมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งองค์กรทั้งในส่วนกลางและขยายไปสู่ส่วนวิทยาเขตและศูนย์ต่างๆ ต่อไป

### **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป**

ผู้วิจัยขอเสนอแนะพอเป็นตัวอย่างเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปตามหัวข้อดังต่อไปนี้

- 1) การพัฒนาตนด้วยหลักพุทธธรรมสู่ความเป็นเลิศในศตวรรษที่ 21
- 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมองค์กรธุรกิจตามหลักปรัชญาหลังนวยุค

สายกลาง

### **บรรณานุกรม**

- กรมการศาสนา. (2525). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง**. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- จินตนา บุญบงการ, อัจฉรา จันทรฉาย, ดำรงพันธุ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, วิทวัส ดิษยตริน, สัตยารักษ์ และศุภสิพร บุญบงการ จุกาวัง. (2559). **จริยธรรมในวิชาชีพนักธุรกิจ**. นนทบุรี: หจก. ภาพพิมพ์.
- พระครูสถิตบุญวัฒน์ (ชาญ ธิรปุญโญ). (2559). “การบริหารเชิงพุทธบูรณาการของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร”. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี**. ปีที่ 7. ฉบับที่ 2. (กรกฎาคม-ธันวาคม): 164-177.
- สาคร สุขศรีวงศ์. (2559). **MANAGEMENT: from the Executive's Viewpoint การจัดการ: จากมุมมองนักบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ: บริษัท จี.พี.ไซเบอร์พริ้นท์ จำกัด.
- สิรินทร์ กันยาวิริยะ และคณะ. (2563). “การบริหารธุรกิจตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท”. **วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา**. ปีที่ 10. ฉบับที่ 2. (เมษายน-มิถุนายน) : 171 - 179.
- สุธรรม รัตนโชติ. (2560). **การบริหารธุรกิจและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ท็อป จำกัด.
- Vatsyayan, K. (1986). **Made Easy Ethics**. New Delhi: Kedar Nath Ram Nath.